

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: TRIDEN №

UKRAÏNIENNE

Число 48 (106), рік видання III. 25 грудня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 25 грудня 1927 року.

Поява «Вільного Козацтва» безперечно факт, який слід одмити. Кожен, знайомий з життям нашим на чужині, знає, що то воно означає за наших умов появлення нового журналу, який, свідучи про життєві сили еміграції, дає вияв тим чи іншим ідейним прямунням. Народження ж органу самостійників Дону та Кубані уявляє для нас особливий інтерес.

Окрема стаття знайомить читача з метою і програмою нового органу, такими близькими і зрозумілими нам.

Нам не раз доводилося вже на сторінках «Тризуба» підкреслювати спільність інтересів України і Кавказу та необхідність координації їх зусиль і виступів.

В боротьбі проти північного колоса за визволення своїх країн, за відбудування їхньої державности, в обороні їх незалежности — одну з гарантій успіху ми бачи: и й бачимо в системі Чорноморського порозуміння. Ця ідея вже глибоко ввійшла в свідомість і правительственних кол і громадянства України та республік Кавказу.

В нозому етапі боротьби, підготовання до якого ми не припиняємо, Чорноморське порозуміння — одна з основ. Звісно, на шляху до його здійснення, є багато труднощів.

Дозолі пригадати собі географічну мапу, щоб зрозуміти, яке значіння для викінчення цього порозуміння мають Дон та Кубань.

Од того чи иншого їх становища залежить вирішення питання, так би мовити, архітектоніки цієї системи порозуміння. Питання про те, чи будувати дві окремі укріплені вежі — на Кавказі і на Україні, поділені простором, а є зв'язані між собою єдиним планом, — чи створити викінчене склепіння, що його основи спіраються на Балкани і Малу Азію, а ключ припадає на гирла Дону.

Та коли для нас в наших планах на далі має вагу та чи инша позиція Дону та Кубані, то й перед ними стоїть, а в день нової боротьби повстане ще грізніше, питання — куди й кудюю йти? Чи зоставатися зна-

рядям слухняним московського імперіялізму, чи будувати разом з нами нове, вільне життя?

Козачі країни у власних інтересах повинні заздалегідь вияснити свою путь. В останню хвилину, коли спалахне нове полум'я визвольної війни, рішати буде запізно.

Тому ми з особливою радістю вітаємо народження «Вільного Козацтва», близького і рідного нам, і бажаємо йому довгого віку, щасливого розвитку та сили козацької.

Звісно, одна ластівка весни не робить, але часто вона її віщує.

Витворення певних груп серед козацтва, які знають, чого хочуть і куди прямують, розроблення і зміцнення їхньої самостійницької ідеології, що має себе виявити на сторінках самого журналу, в кожному разі — факт, що його не можуть обминути ні друзі, радіючи, ані вороги, переймаючися люттю та ненавистю.

Перед «Вільним Козацтвом» — велике завдання, велика робота, великі труднощі.

Та коли молодому органі самостійників пощастить стати тим кристалізуючим осередком, що прискорить процеси освідомлення, які відбуваються по-між козацтвом, то донцям і кубанцям в грізний час рішучої боротьби на гостре питання — з ким вони: з Москвою чи з Кавказом і Україною? — легше буде знайти ту єдину відповідь, що забезпечить життєві інтереси Дону, Кубані, України і Кавказу.

Під чоботом окупанта.

(Стан червоної армії на Україні).

Московська військова преса зараз звертає особливу увагу на стан національних частин, перед усім на Україні, в Грузії і в так званих «Середне-Азіатських республіках». Багато цікавих відомостей про це можна знайти в офіціозі військового комісаріята «Красная Звезда», в військовім органі УВО (Українська військова округа) «Червоноармієць» (Харків), а також в офіційній брошурі «Національне будівництво в червоній армії.»*)

Ми хочемо коротко подати до відома читачів «Тризубу» виклади з цих видань, розглядаючи виключно стан червоної окупаційної армії на Україні.

Військова політика большевиків на нашій батьківщині взагалі була дуже різноманітною. Можна запримітити три течії.

1. Доба 1920—23 р. р. Формування національних частин було заборонено і на Україні були розташовані виключно московські загони.

*) «Национальное строительство в красной армии». Официальное издание штаба рабоче-крестьянской красной армии. Москва. 1927.

2. Доба 1923-1926 р. р. Большевики під впливом вимагань окремих національних республік мусили дати дозвіл на формування, між иншим, і українських частин (див. зазначену брошуру, ст. 41). Московська революційна військова рада («Ревоєнсовет») в грудні 1923 р. виробила програм національних формувань на бюджетові р.р. 1923-1924 і 1924-1925. Однак уже у березні 1924 р. програм цей був скорочений, «через брак кадрів командного складу і через обмеженість матеріяльних ресурсів», як сказано в брошурі.

3. Доба після 1926 р. Большевики злякалися зросту «петлюровщини» в національних українських частинах і вони, навіть не докінчивши програму 1924 р., спинили українізацію армії на Україні. На цім особливо настоював командуючий українською військовою округою Якір, який лякає «Ревоєнсовет», що в противнім разі він не може гарантувати спокою на Україні. Отже в квітні 1927 р. «Ревоєнсовет» офіційно зробив постанову «вважати план формування національних частин на Україні (і в Білорусі) закінченим». Гра з огнем спинилася.

Цікаво буде дати короткий нарис того, як фактично виглядає військова організація окупанта на Україні після всіх цих спроб і плутань.

Україна з так званою «Молдавською автономною республікою» (околиці Балти і Тирасполя) і Кримом є окремою військовою округою з центром в Харькові. На чолі округи стоїть Якір — жид по походженню і завзятий ворог українського національного руху. Всі високі військові посади заступлені найбільше москалями або жидами. Так заступником Якіра є Кашірін. Головою політичного відділу округи — Дегтярьов, членами революційної військової ради — Якір. Кучмін, і Затонський (тільки цей пан є українцем).

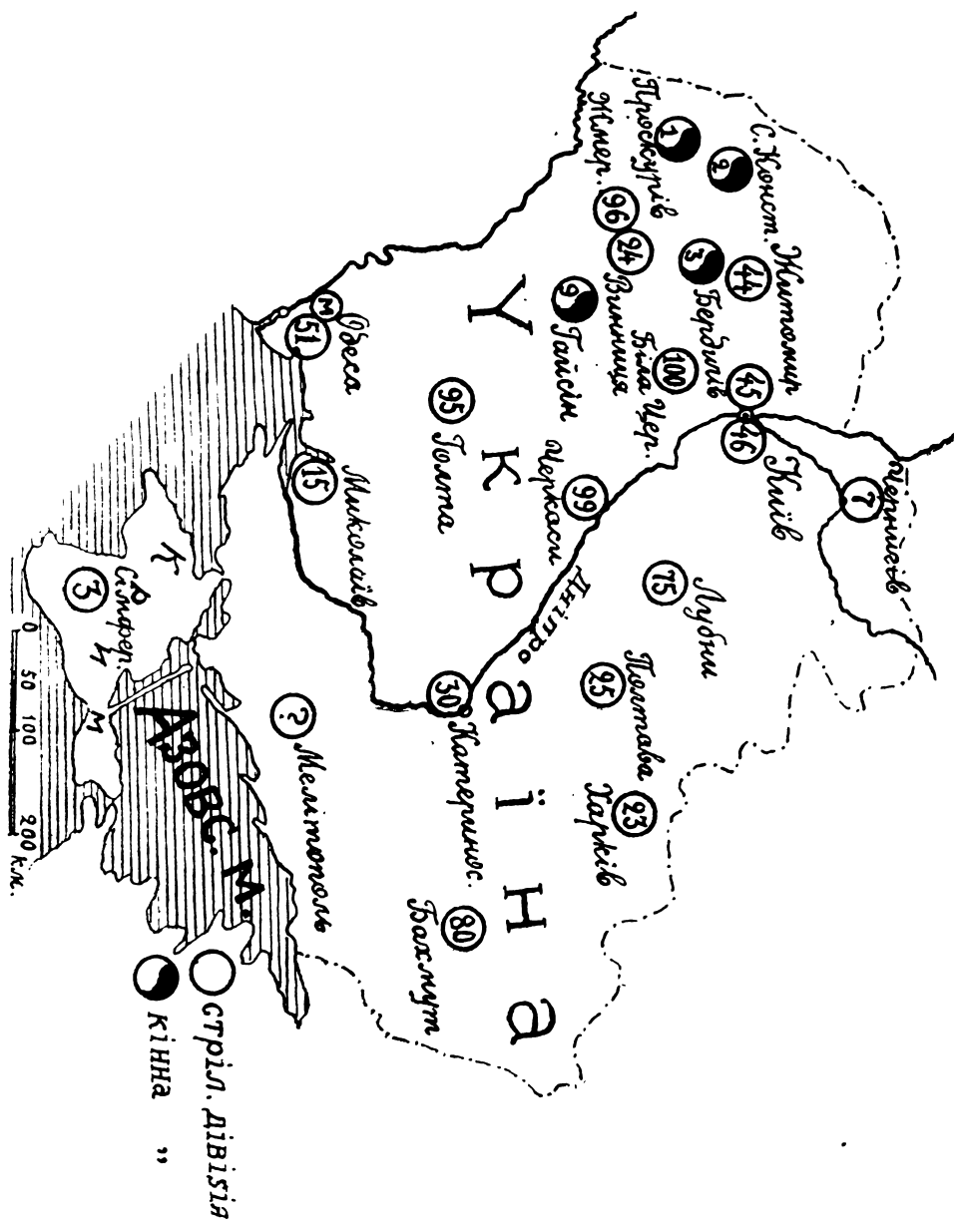
Розташовання військ на Україні в широких рисах (беремо лише головні частини армії) таке:

П р а в о б е р е ж н а У к р а ї н а: чотири дивізії кінности і вісім дивізій піхоти (стрільців), а саме: 1-а кінна дивізія Проскурів, 2-а кінна дивізія Староконстантинів, 3-я кінна дивізія Бердичів, 9-а кінна дивізія Гайсин. Піхота: 44-а дивізія Житомир, 45-а і 46-а дивізія Київ, 24-а дивізія Винниця, 96-а дивізія Жмеринка, 99-а дивізія Черкаси, 100-а дивізія Біла Церква і 95-а дивізія Голта.

Л і в о б е р е ж н а У к р а ї н а: сім дивізій піхоти: а саме: 7-а дивізія Чернігів, 75-а Лубни, 23-я Харьків, 30-а Катеринослав, 25-а дивізія Полтава, 80-а дивізія Бахмут і, ймовірно, одна дивізія Мелітополь.

П о б е р е ж ж я Ч о р н о г о м о р я: три дивізії піхоти, а саме: 51-а дивізія Одеса, 15-а Миколаїв, 3-я Сімферополь. Крім того коло Тирасполя розташована окрема Молдавська стрілецька бригада з двох полків.

Всього це робить — 4-дивізії кінности, 18 дивізій піхоти і одна стрілецька бригада. Кінні дивізії складаються з 6 полків і одного дивізіону артилерії, піші — з трьох стрілецьких і одного артилерійського полків.

Українізованими являються: дві дивізії кінноти (1-а і 2-а) і, мабуть, дев'ять дивізій піхоти (імовірно 23-я, 24-а, 25-а, 30-а, 46-а, 75-а, 96-а, 99-а і 100-а). Таким чином приблизно половина всієї армії розташованої на Україні, являється українізованою. Що до розміру українізації, то вона дуже обмежена. Московський «Революційний» постановив, що «мовою командування і керування в національних частинах повинна бути відповідна національна мова, але при тій обов'язковій умові, щоб старшинський склад національної частини досконало володів російською мовою». Однак ця постанова фактично не виконується, бо в українізованих військових частинах далеко не всі старшини володіють українською мовою. Особливо це відноситься до старших і вищих старшин (по європейській термінології штаб-офіцерів і генералів).

Цікавим явищем є те, що більшовики стараються придати деяким військовим частинам псевдо-національне обличчя. Наприклад 1-а і 2-а кінні дивізії творять так звані «1-й кінний корпус червоного козацтва». Дивізії мають не менш цікаві назви: «1-а Запорозька червоно-козака дивізія» і «2-а Черкаська червоно-козака дивізія». Більшовики дуже пишаються тим, що вони ніби то відродили козацтво на Україні. Штучність цієї гри б'є в очі, коли чуєш, наприклад, таку розцвічену назву: «перший орден червоного прапора імені товаришки Бош червоного козацтва кінний полк» (входить в склад 1-ої кінної дивізії). Відома «товаришка Бош», яка все своє життя вела боротьбу проти України, — шефом «козацького» українського полку!

Нещирість гри з українізацією ще більше стає ясною, коли розглянеш справу з військовими школами на Україні.

На терені української військової округи зараз існують вісім військових шкіл для підготовки старшинського складу, а саме: три для піхоти (5-а в Києві, 6-а в Харкові і 13-а в Одесі), дві для артилерії (4-а в Києві і 6-а в Одесі), одна для кінноти (1-а українська ім. Буденного в Єлисаветграді) одна для частин зв'язку (2-а в Києві) і одна так звана «об'єднана», яка підготовлює старшин для всіх родів зброї (ім. С. С. Каменєва в Києві). Отже з цих вісьми шкіл лише дві є національними, з українською викладною мовою: так звана «школа червоних старшин» у Харкові (6-а піша) і 1-а українська ім. Буденного кінна школа у Єлисаветграді. Почасті національною є також 4-а артилерійська школа в Києві, де частина батареї має українськучкомандову мову. П'ять інших шкіл являються цілком московськими, з російською викладною мовою. В них лише маються факультативні катедри української мови.

Отже військова політика більшовиків на Україні недвозначно показує, що влада стержеється дати простір для виховання гоголеної сили армії—національного старшинського складу. На три чверті старшинські школи на нашій батьківщині являються московськими.

В. Володько.

Академик Д. І. Багалій.

(з нагоди 70-ти літ народження та 50-ти літ наукової праці).

10 грудня б. р. Українська Академія Наук святкувала ювілей 70-ти літ народження й 50-ти літ наукової праці славного українського історика, академіка й професора Дмитра Івановича Багалія.

Д. І. Багалій народився 26 жовтня (8 листопаду) 1857 року у Києві, в родині старожилого квівського димаря, що походив з цехових братчиків рибальського цеху. Батьки Д. І. проживали у Києві, на Подолі. Змалку Д. І. був кволюю дитиною, часто хорів на пропасницю. Мати його померла рано, батько оженився вдруге і Д. І. довелося оселитися у своєї тітки, яка мала невеликий domek, шила з сьомою дочкою свити для селян та держала бурсаків-столовників. Дитинство Д. І. провів на Подолі, в простому оточенні своїх родичів-міщан, ремесників та селян, з якими постійно зустрічався на Подолі, біля славнозвісного «Лева», на Подільській толкучці, чи на Дніпрі літом, де з своїми товаришами Д. І. купався, рибальчував, робив екскурсії на човнах. Рок 1865 вступив він у приходську школу, вже реформовану Пироговим, від якої зберіг добрі спомини. За приходською школою йшла повітова школа на Подолі (повітове дворянське училище) з програмою перших 4-х класів гімназії, до якої вступив р. 1868. Тут вчителем його був славний український статистик О. О. Русов, що викладав тоді грецьку мову. Від Русова Д. І. дістав перші відомости з рідної історії, бо Русов не обмежувався своїм предметом, а влаштовував з учнями екскурсії по Києву і знайомив їх з історією й топографією старого Києва й околиць. Директором училища був Соколович, теж українець, який також дбайливе і прихильно ставився до учнів, влаштовував літературно-музичні вечірки, то що. Закінчивши приймназію з першою нагородою, Д. І. р. 1872 вступив до 5-ої класи квівської другої гімназії. Тут він теж зустрів добрих освічених педагогів, напр., інспектора, потім директора, О. І. Пясецького, про якого Д. І. згадує з почуттям великої вдячності. Красою гімназії був тоді вчитель історії, магістр Н. С. Тумасов, доцент Квівської Духовної Академії. Його лекції з історії були для учнів відпочинком від набридлих «греки й латини», він захоплював учнів до наукової праці, радив їм не обмежуватися підручниками, а використовувати й ширші історичні праці. Д. І. признається, що вибір ним історично-філологічного факультету стався не без впливу Тумасова, не дивлячись на те, що вчительська рада висловила побажання, щоб Д. І., яко добрий класик, обрав собі класичний відділ. Вчителем грецької мови був ширий українець А. Д. Юркевич, людина дуже гарна й добра, і учні дуже його любили. З років середньої школи Д. І. згадує ще, що він дуже кохався в українських піснях і в музиці, в нього був добрий голос — діскант і він був обраний за соліста у митрополичий хор. Дякуючи любові до співу й пісні, Д. І. з малих літ вивчив багатько народніх українських пісень.

Гімназію Д. І. скінчив року 1876 з золотою медаллю і був записаний на мармурову дошку. Класична гімназія дала йому, як історикові, досить багатько, головне знайомість з класичними істориками. Рок 1876 Д. І. 18-ти літнім юнаком вступив на історично-філософичний факультет Квівського університету. В цей час на факультеті викладали дуже видатні професори, як напр., В. Б. Антонович, В. С. Іконников, І. В. Лучицький, Ф. Я. Фортинський, А. А. Котляревський, Н. П. Дашкевич, Жданов, Мищенко, Козлов, що мали всеросійське і навіть європейське ім'я. Найбільший вплив на Д. І. зробив Антонович, під керівництвом якого він

*) Матеріалом для цієї статі послужили: Автобіографія Д. І. Багалія, та ин. же складена Бібліографія його праць. Надруковані в Ювілейному Збірникові Української Академії Наук на пошану Багалія. Р. 1927, стор. 1-163.

почав спеціалізуватися в галузі української історії, зацікавився археологією й розкопками. Другим предметом спеціального студійовання була російська історія під керівництвом проф. Іконнікова. За демонстрацію проти професора латинської мови Цветасва Д. І. було звільнено на пів року з університету і він мусів перевестися до Харькова. Тут він склав іспити, і перейшов на другий курс і знов повернувся до Києва, не втративши року. Як пояснює Д. І., демонстрація ця була направлена не проти проф. Цветасва, але з'явилася в наслідок протесту проти класицизму взагалі, а також була зв'язана почасти з українським рухом у Києві, відомим любимою проф. М. Драгоманова, заборною української мови, то що (закон 1876 р.). Київський університет дав Д. І. дуже багачко знаннів з різних галузів історично-філологічних дисциплін. Історичний відділ задовольнив його вимоги до всебітньої й російської історії, а в студіях над українською історією мав він найвидатнішого керівника в особі проф. В. Б. Антоновича. Року 1880 Д. І. скінчив університет і був залишений при ньому для підготовки на професора з уділенням державної stipendii на два роки. Магістерський іспит Д. І. склав на весні року 1882. Магістерську дисертацію на тему: «Історія С'верської землі до пол. XIV в. захищав 26 вересня 1882 г., після чого одержав ступіні магістра руської історії.

Вже в останньому класі гімназії Д. І. близько стояв до українського руху, але ще близьке підійшов до нього за студентських часів. Тоді він вступив до української студентської таємної організації «Кіш», в склад якої входили: Р. О. Житецький, Ерастов, Туробойський, Марія В. Олександрович (потім дружина Д. І.), Микулинська, Забора, Апостолов. Організація була під впливом ідей Драгоманова і його «Громади». Ставши професорським stipendiantом, Д. І. був прийнятий до Старої Київської Громади. Це його ще більше наблизило до організації київського громадянства, до українства і втягло в культурно-освітню працю. Він брав участь в складанні словника живої української мови та дитячої читанки, що потім вийшла у світ, як «Читанка Хуторного» (Г. Лубенця).

Року 1883 Д. І. був обраний штатним доцентом російської історії Харьківського університету. Одружившись літом 1883 року з Марією Василівною Олександрович, він переїхав до Харькова і переніс туди з Києва українську ідеологію київської громади. Рік 1883 був останнім роком старого університетського статуту (1863 р.), що нагадував де в чому статуті європейських у-тів та давав де-яку автономію університетам (право вибрати ректора, деканів, професорів і т. д.). Слідуючого року вийшов новий університетський статут (1881 р.), яким була скасована цілковито автономія високої школи та було проведено сирізь систему призначення від «начальства». Було скасовано також посади штатних доцентів; частину доцентів підвищено до надзвичайних професорів, частину призначено виконувати обовязки надзвичайних професорів, а решту переведено на приват-доцентів без платні; при цьому розподіленні начальство керувалося не науковою заслугою та підготовкою доцентів, а «благонадзержністю» їх. З 7-ми доцентів історично-філологічного факультету Харьківського у-ту жадного не було підвищено на надзвичайного професора; М. Сумцова було призначено викон. обовязки надзвичайного професора, а Д. І. Багалія — деградовано до приват-доцента; проти нього був голова висного комітету, Георгієвський, який підозрівав його у «хохломанстві». Дякуючи такій деградації, становище Д. І. в університеті протягом перших п'яти років було непевним: треба було що року чекати поручення читати лекції протягом року. Лише року 1887, після отримання степені доктора історії, Д. І. було призначено надзвичайним професором у-ту по кафедрі історії. М. Сумцов та Д. І. Багалія під приводом старшого від них проф. Ф. О. Потебні склали український осередок Харьківського у-ту. Вони завше приймали на себе ін. діявство у всіх можливих в ті часи виявленнях українських симпатій, як напр., у влаштованні роковин Т. Г. Шевченка, панахид (по проф. М. Костомарову) та инш. Особливо багачко неприємностей і підозрінь дала Д. І. теорія федеративного устрою давньої Русі, яку, за

М. Костомаровим, Д. І. провадив у своїх лекціях. Разом з іншими поступовими й ліберальними професорами Д. І. багацько праці поклав на боротьбу за скасування реакційного статуту 1884 р. та повернення у-там автономії. Спільними силами професорів, студентів всіх у-тів та поступового громадянства було здобуто нарешті цю автономію, але вже після революції 1905 року. Група професорів українців Харківського у-ту випливала в ліберальному дусі і на своїх колег, неукраїнців. Року 1905 вдалося їй провести через професорську раду «Записку по вопросу о цензурѣ книгъ на малорусскомъ языкѣ», направлену проти Указу 1876 року. На чолі комісії, що складала записку, був М. Сумцов, жваву участь в комісії приймали Д. І. та проф. А. Н. Загайкевич. В 90-х роках Д. І. одбув закордонну подорож, одвідав Львів, Відень, Берлін, Париж, Швейцарію. До року 1906 Д. І. викладав в університеті такі курси: давня доба історії України -Руси і Московської Русі, доба Літовсько-Руської держави; спеціальні курси: російська історіографія, руська історична географія, елементарна методика історії. В жовтні 1906 р. Д. І. було обрано ректором Харківського у-ту, через три роки (1909) переобрано, але року 1910 Д. І. відмовився від ректорства, з огляду на обрання його членом російської Державної Ради (Государственный Советъ) від академії й університетів. Товариші професори і сам Д. І. відмітили особливо трудні й складні умови, в яких доводилося працювати йому, як ректорові в добу після революційної реакції 1907 і сл. років. Але Д. І. завжди підтримували поступові професори й студенти і він залишив по собі пам'ять людини витривалої й досвідного адміністратора. Особливо багацько клопоту було з революційними виступами студентів та втручаннями поліції в справі автономного у-ту. Дуже часто Д. І. виступав перед адміністративною владою в обороні студентства та мірами попережаючими зменшував число жертв адміністративного терору серед студентства.

В Державній Раді Д. І. увійшов у групу лівих поступових її членів, так звану «академічну», яка весь час провадила боротьбу з «стовпами» російської реакції та одстоювала прогресивні законопроекти Державної Ради. Тут Д. І. одстоював українську викладаву мову в нижчих школах на Україні, провадив думку про відділення Холмщини, як стародавньої української землі, від Польщі та присіднання до українських земель. Року 1914 Д. І. було обрано на голову м. Харькова; сталося це тому, що тоді в складі мійської думи було багато професорів, які мали великий вплив і які провели свого товариша. На цій посаді Д. І. пробув до 1917 року.

Після революції 1917 року Д. І. продовжував працювати в Харківському у-ті, потім реформованому (власне роззалеженому) більшовиками: з медичного ф-ту утворено було окремий інститут, правничий фак. скасовано, історично-філологічний та фізико-математичний об'єднано в І. Н. О. Склад професорів мало змінився, зато величезна зміна сталася в контингенті слухачів: їх було «поробітничено» (вираз Д. І.), себ то притягнуто молодь від «верстака й плуга». Д. І. розпочав викладати українською мовою українську історію і виклади його притягли багацько нових слухачів. Історії України одведено відповідне до її ваги місце в програмі І. Н. О. Більшевицьке понування на Україні і надто в теперішній столиці -- Харькові, перекроїння цілої науки «з пролетарського погляду», підведення «марксових підвалин» під науки гуманітарні, пристосування науки до утілітарних цілей «фахівництва» та «спеціалізації», і т. п., вплинули не тільки на слухачів, але й на професорів. Не минув цей вплив і Д. І. та схилив його до «спроби викладати загальний український процес у новому матеріалістичному освітленні». Але й цю спробу Д. І. пророблює зараз, як справжній вчений: він критично ставить до цієї спроби та старасться знайти «наукові підстави» для неї.

14 жовтня 1918 року Д. І. затверджено було дійсним членом Української Академії Наук та обрано на голову 1-го відділу. З 5. VII. 1919 до 1. I. 1920 він виконував обов'язки голови Академії. Потім Д. І. було доручено науково-дослідчу катедру по історії України, а на початку 1926 р. йому було доручено організацію науково-дослідного інституту Тараса

Шевченка у Харькові. Після організації цього інституту Д. І. призначено його директором. Цей інститут має основним своїм завданням наукове дослідження й вивчення Т. Г. Шевченка. З року 1927 Д. І. припинив викладати в І. Н. О., покинув інші платні посади, але дістав штатну катедру в Українській Академії Наук. Взагалі за останні десятиліття наукова праця Д. І. була звязана головним чином з Академією Наук, а не з І. Н. О.

Д. І. Багалій, один з видатніших українських вчених-істориків, в той же час є одним з найпрацьовитіших авторів. В складеному ним самим, неповному показчику його друкованих праць, нараховується 338 праць по відділам: археології України (34), архиви й архивна справа на Україні (12), історіографії (13), підручники з історії України й Росії (9), історії давньої України (7), історії Слобідської України (50), історії Запоріжжя й південної України (4), Лівобережної України (14), історії громадської думки й революційних рухів (17), історії укр. культури, освіти й письменства (72), замітки й матеріали з історії Слобідської України (20), історії Росії (6), краснавства (13), рецензії на праці по історії України (37) та инш. Як вчений, Д. І. придбав собі ім'я в області історії Лівобережної та Слобідської України. Його капітальна праця, «Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства» т. I (докторська дисертація), а також «Очерки из русской истории (Слободская Украина) т. II та два томи «Матеріалів» являються видатнішими працями Д. І. До них треба ще додати «Опыт истории Харьковского университета» в двох томах, 2340 стор., вид. 1898 й 1904 рр. «История г. Харькова» в двох томах (1905 й 1912 рр). З історії давньої України треба зазначити магістерську дисертацію: «История Сѣверской земли до пол. XIV в.» (1882); з історії Запоріжжя й південної України: «Колонизация Новороссійскаго края» (Кіевская Старина, 1889), «Заселення південної України» (таж праця на українській мові, вид. 1920 р.); з історії Лівобережної України: «Займанщина въ Лѣвобережной Украинѣ XVII-XVIII ст.» (1883), «Магдебургское право въ Лѣвобереж. Украинѣ» (вілька розвідок в українській і рос. мовах). Крім історії Д. І. багато працював в області археології, приймав участь в археологічних з'їздах, видав археологічну мапу Харківщини; перекладав розкопки і т. и. З області археології видатніша праця Д. І. — це «Нарис української історіографії» в двох вип. (1923 і 1925 р.) та «Русская историография» в двох частинах (1907 р.). З області українського письменства слід зазначити видатну працю Д. І. про українського філософа Сковороду: «Критична бібліотека. Гр. С. Сковорода. Український мандрований філософ». 1926 р. Праці Сковороди Д. І. видав ще р. 1894.

На пошану академіка Д. І. Багалія з нагоди його ювілею Українська Академія Наук видала ювілейний збірник в 3-х томах (1822 стор. друку), в якому вміщено силу розвідок, статтів і заміток, що належать товаришам Д. І. академікам, його друзям і учням — професорам і взагалі українцям — науковим працівникам.

Святкувати такі ювілеї, як 70-ти літній життя, п'ятидесятилітній наукової діяльності й сорокалітній професури, дано не кожному вченому й професорові, надто українцеві. Тому такі свята само собою перетворюються у нас в свята української науки взагалі. Побажаймо ж високошановному ювілярові, Д. І. Багалію довтого віку і довгої ще праці на користь української науки.

А. Чигиринець.

Як жие українське село?

Большевики, як відомо, ніяк не можуть насвяткуватись з приводу 10-ліття свого прекрасного існування і натішитись з приводу «планетарних досягнень» «Октября».

Словом, —

Въ столицахъ шумъ, гремятъ витіи,
Идетъ словесная война...

Та то в столицах, а що по селах?

Одначе, дамо ліпше слово самим «господарям» України. Отже, в цьому році у Харькові вийшла, звичайно російською мовою, дуже цікава і цінна книжка: Марзеев А. Н. «Жилища и санитарный быт сельского населения Украины». Ця книжка — не виплід фантазії чи міркувань, і не агітаційна брошура — це обробка матеріалів санітарно-демографічного обслідування сільського населення України у 1924 році. Всього було обслідувано в 49 округах (округи, як відомо, стали на місце бувших губерній, — в кожній б. губернії — 3-5 округ) 214 сел, з 86.158 дворами і 423.191 мешканцями. Безпосереднє було обслідувано 8.177 дворів, себ-то 9,5 відс.

Це обслідування охоплює різні сторони побуту українського села, спиняючись окремо на житлові. Отже на Україні 81,4 відс. дворів покрито соломою, 9,4 відс. черепицею (головним чином на Катеринославщині) і 6,8 відс. бляхою (особливо в Харьківській та Київській губ.). Картина, власне кажучи, нам знайома. Одначе, ми також знаємо, що земства на Україні в останні часи дуже інтенсивно розвивали продукцію черепиці і розповсюдження бляхи, в наслідок чого по цілій Україні позначалася виразна тенденція в бік покриття хат вогнетривалим матеріалом. Між тим, обслідування констатує, що «за останній час дуже скоротилось число черепичних заводів і взагалі спостерігається «рецидив» солом'яних дахів».

Далі знов знайома нам, нормальна для України, картина: 94,8 відс. хат мають глиняну долівку і лише 5,1 відс. дерев'яну. Кімнат в хатах: по одній — 61,7 відс., по дві — 32,1 відс., по три і більше — 6,2 відс. Середня висота хат 3 арш. 5 вершк., — себ-то вища, ніж напр., у московській губернії. Нові хати (з 1918 року) — вищі од старих. Середня площа хати 5,4 кв. сажнів, але 19 відс. хат — комірчини, з площею до 3,3 кв. сажнів.

Взагалі ж обслідування констатує, що, починаючи з 1915 р., хати (нової будови) зменшують свою площу: «Заник сільського господарства, голод 21 й 22 років і «хозяйственная разруха» різко обірвала еволюцію сільського житла і відкинула його більше, як на дів століття назад».

На одного чоловіка припадає в середньому 1,0 квадратова сажень (в б. Подільській губ. 0,8, в б. Одеській — 1,3). Середня кубатура хати — 6 кв. сажнів або 58,1 кубичних метрів; на одного чоловіка — 11 куб. метрів, себ-то вдвоє манше від гігієнічної норми!

Освітлення нормальне має лише 15,3 відс. сільських хат. «З 80-х років минулого століття будова хат під оглядом освітлення увесь час поліпшувалася, але з 1914 року починається погіршення».

Так стоїть справа з житлом на селі. Шкода тільки, що автор розвідки бере багато гріха на душу, починаючи, — звичайно, по «тактичним міркуванням» — все погіршення од війни (тоді ж село як раз мало багато грошей і покупна здібність його була найвища!) Чи не простіше починати їх од знаменитого «Октября»?

Але чи не найяскравіше «достиження Октября» виступають, коли автор розвідки торкається інших сторін побуту нашого села, з окрема освітлення його ввечері. Тут вже дійсно «електрофікація» досягає свого апогея! Ось послушайте: освітлюється 54,3 відс. хат «каганцями», 15,5 відс. нафтовими лампами без скла, 29,8 відс. — теж зі шклом, і 0,4 електричністю. Тут же сам благонамірний автор не видержує і зазначає: «В довоєнний період (але ж знов отой, довоєнний) деревня не знала каганца, как прагило, на юге тогдашней России освещалась керосином».

Далі — менше половини всіх хат (44,9 відс.) цілком сухі; цілком вогких — 12,3 відс. Безумовно, вогкість — наслідок занедбання (через недостатки!), несвоєчасного ремонту та інших «ненормальностей» «хозяйственной разрухи».

Утримується чисто $\frac{2}{3}$ хат, брудно — $\frac{1}{3}$. В чім полягає бруд і які його причини, — не видно. Але, треба думати, якісь назалежні од господарів причини (недостача мануфактури, дорожнеча), бо те, що залежить од української жінки в розумінню утримання хати в чистоті, вона робить, міцно тримаючись добрих традицій. Це стверджує й автор книжки, це показує його статистика: у «87,8 відс. хаг внутрєнняя побелка производится 3 и более раз в году».

Далі — теж не менш «електрифікаційні» картини: «почти 1/4 населєнія (23 відс.) совсем не упогребляет мыла.» Задовольняюче забезпечена милом лише 1/9 частина населення (11,2 відс.). «При эгом наблюдается здесь яркая зависимость от зажиточности». — Щоб пак, на той «соціалістична продукція», щоб чоловік до неї з голими руками не доступився. Тим більше, мило — «буржуазний предрасудок».

Різного роду «насекомие» й паразити є у 74 відс. хат. Звичайно, інакше і бути не може, раз тільки 1/9 часть населення забезпечена милом!

Телята й інший дріб поміщаються разом з людьми в 31,7 відс. хат. Цез огляду на страшне злодійство!..

Бідна, злиденна країна!.. І невже це було колись про неї: «Ти знаєш край»?..

В. П-о.

Перший випуск Української Господарської Академії въ Подєбрадах.

Сьогодні є можливість підвести підсумок тій культурній діяльності, яка дала наслідком перший випуск студентів Української Академії в Подєбрадах. Є можливість подивитися чи той програм,

що був покладений в основу навчання вірно відповідає вимогам життя, чи потрібні якісь корективи, або зміни в планах навчання, щоб ще більше пристосувати школу до вимог життя.

Цікава так сама оцінка учнів Укр. Господ. Академії, яка буде зроблена іншими науковими інституціями, громадянством, промисловими фірмами то-що.

На протязі зими минулого року 5 студентів економістів, які закінчували курс в Академії, одночасно зробили докторат при Празькому Українському Університеті, одержавши звання доктора прав. Два з кінчивших курс Академії інженера технологи, яких було залишено при Академії, як стипендіатів, мусли зробити роботи в Празі на чеській техніці по фізико-хемії в лабораторії відомого фахівця проф. Ф. Герювського, бо недостатні кошти Академії не давали можливості мати відповідні дорогі приладдя. Наслідки їхньої праці були такі, що проф. Герювський запропонував їм залишитися у нього асистентами. Хоч у кожній «знаменитості» багато допомогових сил — асистентів, але все таки цей факт говорить багато, бо пропозиція була зроблена учням чужої молоді школи.

Так само і в практичному житті, головним чином в царині прикладних чисто інженерних наук, наслідки одержуються дуже добрі. Нашим інженерам поступово доручають самостійне ведення праць. Треба пояснити, що ніяких прав Академія не має права давати, крім того і сама назва «Академія» для Чехії була дуже невдало вибрана, бо тут під Академією розуміють середню, а не високу школу. Отже завжди нашим інженерам приходиться робити пояснення, що вони закінчили високу школу.

При одержанні посади перш за все приходиться перебороти труднощі, зв'язані з одержанням візи. Недостатнє знання чужих мов так само дуже погіршувало становище. Нижче наводимо дані, як улаштувалися наші інженери в окремих країнах. Уже тепер на підставі тих даних, що маютьсся, можна зробити такі загальні висновки: найлегче улаштуватися інженерам. Хоч невелику якусь посаду навіть у такій країні, як Чехія, де є велика кількість своїх культурних сил, — можна найти. Досвід показує, що найчастіше з чим приходиться зустрічатися в життю, — це нівеліровка, різні с'ємки — цикл геодезійних робіт. Отже висновок: шкода, що межовий відділ, який передбачався попереднім програмом Академії, не був відкритий.

З Польщі пишуть: «самі важні люди тут землеміри. Вони багаті, бо праці є більше ніж можуть її виконати. Вони вибірають, встановлюють чергу. Селяне запрошують їх до себе, бо всякому хочеться швидче упорядкувати своє господарство...» Кадастр тільки почався і праці є на багато років. Не треба бути пророком, щоб сказати, що і на Україні, коли нарешті там буде спокій і порядок, то черговим завданням стане, як кажуть у всю ширину, питання упорядкування земельних угод і звичайно потрібна буде ціла маса інженерів, що знають геодезійні операції.

Друге важне питання, яке висовується життям на порядок денний, — це питання про залізо-бетоніві конструкції. Як минуле

К р а ї н и	агро- номи	лісо- вики	еконо- мисти	інженери		всього
				техно- логі	гідро- техніки	
Залишилось при Ака- демії	2	1	7	3	1	17
Волинь, Галичина						
Польща	9	16	14	5	8	52
Чехословаччина	1	8	10	6	12	37
Румунія	2	—	—	—	—	2
Канада	5	—	1	—	—	6
Аргентина	—	—	1	—	—	1
Люксембург	1	—	—	1	—	2
Франція	2	—	—	1	—	3
Харбин	—	—	—	1	—	1
Німеччина	—	—	1	1	—	2
З невиясненим стано- вищем	8	—	15	—	—	23
	30	28	49	18	21	146

Три інженери, які працювали в Люксембургу, повернулися назад. Нема відомостей про декільки «сменовеховців».

Графа з «невиясненим становищем» постійно зміняється.

століття звалось «залізним» віком, так нинішнє буде зватися «залізо-бетоним». Отже природно потрібно поширити виклади по залізо-бетоним конструкціям, бо у всіх галузях інженерного діла — вони мають приклади, які увесь час збільшуються. Чи взяти будівлю мостів, горожанських конструкцій, меліоративні роботи — всюди вони додаються.

Як бачимо в таблиці, трудніше знайти посаду, дати прикладення своїм знанням, агрономам та економистам. Це звичайно не значить, що ці галузі неважні, не потрібні, а просто так склалися обставини життєві сучасні.

Що-до економистів, то загальна думка така, що велика хиба — відносно мале знання чужоземних мов. Дійсно в той час, коли інженереві досить легко навчитися читати книжки на якій-будь чужоземній мові по своїй галузі, економисту — це вже трудніше, бо сама сфера розумінь значно ширше. Крім того в багатьох випадках економистові ще до того треба вміти писати, щоб змогти вести кореспонденцію, а це вже зовсім тяжко. Далі бажано, щоб було менше абстракцій, щоб було більш всяких бухгалтерських вправ. Коли порівняти багаж нашого економиста з яким будь учнем Празької високої Обходної Школи, — то безперечно відносно загального розвитку і розуміння різних теорій українець стоїть вище, але проте в знанні чужоземних мов та умінні вести всяку книжку наш українець значно поступає своєму колезі — чеху. Статистичний відділ мусить поширити свій програм по математиці, особливо його прикладні частини, себ-то статистика, яка — само собою розуміється, без математики обійтися не може.

Лісовий відділ закликав викладати до себе багато лісоводів Чехії, які звичайно викладають лісові науки так, як поставлено лісоводство в Чехії. Але повстає велике питання: чи буде відповідати це умовам України? В якому стані будуть наші лісовики, виховані на чеських зразках, коли вони попадуть нарешті на батьківщину?

Всяка школа уявляє з себе культурний куток, але Подебрадська Академія має особливо важне значіння.

Зараз значіння її недооцінюють. Чому так?

На Україні, не вважаючи на те, що ніби то відчинено багато нових високих технічних шкіл з різними гучними назвами і загальна кількість студентів досить значна, — питома вага т. зв. «красних інженерів» дуже й дуже не висока, щоб не сказати більше. Це залежить від того, що для навчання технічних наук не вистарчає бути «правовірним марксистом».

Коли ж пригадати, що Подебрадська Академія є єдина вища технічна школа, то поперед всього можна пожалкувати, що перший випуск дав тільки біля 150 чол. Отже це ті культурні одиниці, на плечі яких колись упаде велика праця по всіх галузях техніки. Коли ми не хочемо, щоб батьківщина наша уявляла з себе «колонію», яку «освічені чужоземці» будуть з задоволенням економічно висмоктувати, — всіма силами повинні стреміти до того, щоб утворити кадри власних техніків, які б у свої руки могли б перебрати рідну промисловість. І то як швидко! За часи існування відомого «Протофиса» наочно було видно, що всі командні висоти у всіх царинах промисловости були зайняті чужинцями, часто ворожими для нас людьми. Коли тут на еміграції підготовимо достатні кадри техніків, зможемо з задоволенням сказати, що часу не загублено. Побажаймо ж Подебрадській Академії як можна ширшого розвитку.

Є. Сокович.

«Вільне Козацтво».

Не так давно вітали ми народження місячника «Прометей», органа спільної політичної думки народів Кавказу й України. Тепер масмо перше число «Вільного Козацтва», органу політичної думки вільного козацтва, донців та кубанців («Вільне Козацтво. Вольное Козачество.» Двухнедельный журнал литературный и политический. Под ред. И. А. Билого и М. Ф. Фролова. Год изд. первый. Прага. № 1. 10-XII. 1927).

Вільним козацтвом звать себе ті групи донських та кубанських козаків, які «задумувалися над питанням: хто ми й що ми?» — та які прийшли до висновку, що «досить вже бути зброєю в чужих руках, що свої сили й свої засоби треба витратити для досягнення своїх, а не чужих цілей». Цей процес «визволення» від фактичного й ідеологічного зв'язку й залежності від бувших «вождів» та ріжних російських політичних партій, організацій і угруповань переходить нині і серед тої частини козацтва, яка ще «вільно й не вільно в цій залежності перебувала». А поруч з цим процесом серед козацтва гартувалася ідея «орієнтації на самих себе, на

свої країни, на свої землі», визволення яких, саме по собі, вже являється достатньою високою метою козацтва.

Основна ідея «вільного козацтва» та мета «визволення» його з-під чужого ярма являються основою політичної програми козацтва: відновлення своїх держав-республік: Донської й Кубанської через визволення Дону й Кубані з-під большевицького ярма та скликання законоустановчих органів: Донського Кругу і Кубанської Ради; «окозачення», то б то урівнення в правах всіх постійних мешканців Дону й Кубані, рівність основних націй Дону й Кубані, та організація народно-господарського життя на основах приватної власності. Програма — не велика, але трудна для виконання. Вона потребуватиме великих жертв, великих зусиль. Але такі ж завдання стоять і перед Україною і перед Кавказом. І це й єсть природні союзники вільного козацтва. «Вільне Козацтво» закликає до себе всіх, хто боронитиме своє право, свою волю, свою рідну козацьку землю.

Так охарактеризовано в передовій статті журналу політичні ідеали, програму й мету тих козацьких угруповань, органом яких є «Вільне Козацтво». «Самостійницьку» ідеологію провідників вільного козацтва обґрунтовує з історичного погляду І. Бикадоров з дуже інтересною нарисі: «Происхождение казачества и возникновение вольных казачьих войск». Нарис ще незакінчений, а тому не можна ще дати остаточного висновку, хоч можна зауважити, що автор вірно викладає давню історію земель, що входять в склад України, Дону й Кубані. Обґрунтування «самостійництва» донського й кубанського козацтва з погляду правно-соціологічного й політичного знаходимо в статті д-ра інж. С. Федорова (також незакінченій): «Записки самостійника», в якій автор торкнувся питання про «самоопреділення» козацтва. Автор, як нам відомо, щиро працює над обґрунтуванням ідеї, ще козачи не тільки з погляду правно-політичного, але й з погляду соціологічного уявляють окрему націю, і тому, можливо, він подає у продовженні своїх «Записок самостійника» деякі висліди своїх студій над цим цікавим питанням.

Гн. Білий в статті: «Кубанська Рада 1917 р. (укр. мовою) подає відомості про першу Кубанській Військової Раді 29 вересня 1917 р. яка ухвалила конституцію Кубані, утворила перший її уряд і вибрала першого отамана-президента Кубані.

Крім зазначених статей, що торкаються програмових питань, в журналі вміщено: О. Бьдоус: «Симон Петлюра» — стаття, присвячена паризькому процесу над Шварцбардом, в якій автор доводить, що поступовання жидівства на процесі відіграло роль «громоотвода» для російських політиків всіх відтінків, які за всяку ціну й на кожному місці готові нищити український сепаратизм. Н. П.: «Большевики и национальный вопрос», в якій автор роз'яснює большевицькі «достиження» в області прав національностей, як більшості, так і меншостей в Більшевії. С. Ф. Лантух в начерку: «Чешская Мафия» (незак.) подає історію чеської таємної організації в боротьбі за незалежність. Свої — в статті: «Международная жизнь» говорить про те, чого вдалося досягти спільними силами держав в різних сферах життя, зруйнованого великою війною, а також для підтримання загального миру. З окрема зазначає помпальну позицію держав що до СССР та гадає, що реальна дійсність все таки примусить держави Європи прийняти справедливе рішення східно-європейського питання на основі самоозначення народів, бо без цього не буде миру в Європі., Це треба відмітити хронікальні замітки: «В РСФСР». «На Украинь»-«Изъ жизни Северо-Кавказского Края».

Крім статей політичного, історичного і публіцистичного характеру, журнал містить і літературний матеріал: вірші Ю. Гончарова, А. Персидскова, П. и К. Полякових, побутовий нарис М. Самсонова: «На ярмаркь», ескіз Б. Кондрюкова «Атаман», Я. Гончарова: «Зеленая Драма», І. Колясова: «Козачество». Літературну частину журналу складено інтересно.

Загальне враження «Вільне Козацтво» робить дуже добре. Одно лише зауваження можна було б зробити шановній редакції — це, щоб в журналі

статті вміщувалися по можливості вповні, без «продовження». А для цього треба подбати, щоб статті були стисліші й короткі.

Для нас, українців, не тільки приємно, але й радісно було народження «Вільного Козацтва»; нам радісно було побачити в цьому ознаки виявлення рідної нам ідеї самостійности й незалежности у наших братів, кубанців і донців. Це — ті наші «рівні й вільні» брати, з якими ми, українці, одверто й щиро можемо йти, як: вільний з вільними, рівний з рівними!

А. Я.

Процес Шварцбарда

В ІТАЛІЙСЬКІЙ ПРЕСІ.

Сучасна італійська преса займає, як відомо, серед преси європейської цілком особливе становище. З одного боку вона теж підлягає певним і конкретним директивам влади, як і преса совітська, але з другого боку ми тут не знайдемо цих безконечно нудних большевицьких простинь, наповнених «агітпросветом», а бачимо перед собою органи, що дорівнюють-ся кожній європейській пресі і далеко лишають за собою пресу менших націй. Секрет цього явища дуже простий. В Італії не примують журналістів писати те, чого вони не хочуть, так як в СССР, а лише з а б о р о н я ю т ь виступати проти власної держави. Лозунг — д е р ж а в а в и щ е з а в с е, — що провадиться з неможливою гостротою, правда позбавив італійських журналістів можливости вправлятися в мальовничі італійських лайках, якими були раніше повні газети, але зате раз на завжди припилив властеве значчій частині преси нашої доби самоопльовування та вивертання власної душі перед цікавими чужинцями.

Але ці стиснення звичайно не знищували, а лише підкреслювали власти вості італійського темпераменту, і коли находився відповідний привід дати йому волю, то вже воля давалася дійсно в розмірах для іншої преси незнаних.

Офіційна російська політика Італії — миру з совітами і не-вмішування у внутрішні справи Москви — абсолютно не мінjala внутрішнього відношення італійського народу до большевизму і спогади 1922 року глухо випіли в його душі. Але на шостому році фашизму, коли з'ясувалося, що робітничка політика Мусоліні дала несподівано швидкі, блискучі наслідки, — ця ненависть вперше знайшла собі легальний вихід в процесі Шварцбарда.

Ми додаємо цю передмову для того, що без неї було б тяжко зрозуміти, чому вся італійська преса так одностайно поставилася в оборону українського погляду і так відверто сгвалфікувала обжалованого а г е н т о м Ч е - н а і купленим знаряддям Москви.

Правда, справедливість вимагає відмітити, що тут заграли роллю і де-які українські впливи, але їх участь обмежилася лише подальням інформаций і де-яких гасел, які були вже самостійно підхоплені і розвинені італійськими журналістами.

В усіх відчитках та статтях італійської преси можна намітити 3 основних ідеї.

1. Шварцбард був оплаченим агентом Чек і 3-го Інтернаціоналу.

2. Погроми жидів на Україні складали лише незначну деталь в загальному погромі України большевиками.

3. Від французької юстиції немає чого чекати справедливості.

До цього можна лише додати підкреслену де-якими журналами роллю жидів, як організаторів большевизму на Україні і провідників боротьби проти української державности.

Такий є образ відношення італійської преси до процесу, як він уявляється при перегляді впливовіших, як столичних так і провінціальних

органів. Для підтвердження і з'ясування вищезазначених думок треба навести найбільш яскраві та цікаві приклади, що це відношення ілюструють.

«La Stampa» — найбільша газета Італії, яка числиться безпартійною, містить низку статтів, відчитів свого парижського кореспондента Петінаті — відомого журналіста.

Він починає свою статтю з 19. X. під титулом: «Жидівський мєстник, чи з'яраждя Москви», — заявою, що на його думку процес улаштований так, що є 90 відс. за те, що Шварцбард буде виправданий, або присуджений до найлегшої кари. Цікава думка з пера досвідченого європейського журналіста, який сам всією душею стоїть за те, що обжалований мусить бути покараний. Далі він описує із слів обжалованого погроми на Україні і додає:

«Тут присяглі мусять одногослоно скрикнути: акт Шварцбарда — це справедливість! Але чекайте, панове, подивіться лише, що жиди робили на Україні».

Далі під титулом: «Жидівсько-большевицька спілка», — він проводить ідею, що жиди були основним «двигуном» большевицької революції, що в їх інтересах було скрикнути владу Москви над Україною і що від першого моменту повстання української державности жиди «офіційно брали участь в уряді, а тємно працювали, щоб його висадити в повітря». Навівши приклади червоного терору на Україні і повністю текст знаменитого приказу Раковського з кінця 1920 року, він відкидає можливість помсти з боку Шварцбарда і каже:

«В маленькому годиннику-мєстнику чи не маємо скорше бачити наймита-вбивцю, що керував приказом Москви і що знищив Петлюру не як бувшого козака, а як геніального вождя, здібного кєлись взятися за зброю, щоб звільнити батьківщину».

Найцікавіше і навіть наймудріше в цій статті те, що Петінаті навіть не ставить собі питання, хто був винен в погромі. Навпаки, на його думку ідеолога державної Італії, було б дивно не відповідати на терор терором і на кров кров'ю, і він пробує дуже своєрідно пояснити ситуацію на Україні.

Під титулом «Визволитель», — він пише:

«Петлюра дійсно не був пісним святим. Нащадок старої козацької полтавської родини він заховав в собі традиційну жорстоку твердість своєї раси. А ідея, що примусила його взятися за зброю, була велика українська національна ідея, що дійшла до нього недоторкнута від Київських князів через століття царського панування».

Після цих слів ясне, чому Мусоліні дозволив собі сказати, що в Італії немає антисемітизму. Це тому, що Італія нищить ворогів і ації і держави, не розбираючи етнічних воли чи іудей. А на Україні можна було бути україно-москале-полякофобом, лише не жидофобом.

Дальші відчити «Stampa» носять такі титули: «Петлюра, жиди і дев'ятнадцять ворожих інвазій України», «Невідомий, що прибув з Москви, є спільником вбивці Петлюри», «Акція Чека на Україні», «Міліон замордованих».

Зміст цілком відповідає титулам, а в останньому автор зазначає, що «на Україні впало за той час до мільйону жертв, з яких жиди склали лише незначну частину».

Міланські найбільші газети: «Corriere della Sera», «Secolo», «Ambrosiano» підтримують ту ж позицію.

«Secolo» в статті з 23. X під титулом «Темні маніпуляції навколо парижського процесу» і в іншій з 25. X ставить питання: чи був Шварцбард агентом 3-го Інтернаціоналу? — і відповідає, що кожний дальший день процесу це підтверджує.

«Ambrosiano» під титулом «Петлюра — жертва червоного терору», «По приказі з Москви», «Україна мучениця» та інші, містять відомий приказ Дзержинського щодо терору і за парижськими газетами висвітлює ролю большевицьв, а особливо Раковського, в підготовленні процесу.

Третя найбільша газета Італії «Il Resto del Carlino» подробно розбирає обвинувачення Тореса Альфодом з «Comoedia» в підплаченні преси і темних махінаціях.

Римська преса, що хоч і не дорівнюється по тиражу зазначеним провінційальним газетам, але зате має ближче відношення до керуючої партії і до уряду, висловилася ще більш рішуче.

«Impero»,—орган партії випускає цілий аншлаґ, — «Шварцбард не є жидівський мистрик, а звичайний злочинець, підплачений совітами». Газета особливо підкреслює зізнання О. Шульгина і друкує його під титулом: «Злодій не може бути ідеалістом». Закінчується звіти гострою статтею під титулом «Большевицький агент Шварцбард — виправданій» яку закінчує такими словами: «безсумнівно жидівсько-большевицькі сили в найсильніший спосіб вплинули на цей процес, що надзвичайно обурило світову громадську опінію.

«В підтвердження цього наведемо слідуючий епізод: не встиг президент суду закінчити проголошення присуду і звільнення Шварцбарда, як можна було бачити цілий натовп жидів під керіванням визначних темних сил в процесі —Сльозберґа та Тьомкіна, що щасливо вміхалися, тисли руки присягли. Це явище викликало величезну огиду у пристойної частини публіки, яка голосно висловлювала своє обурення».

В аналогічній формі висловлюються і інші близькі до уряду органи; з них ще цікаво відмітити вечірній «Tevere».

В статті «В Парижській джунґлі» він пише з приводу виправдання.

«Чи так буде й надалі? Як що так, то добре, прийдеться себе тримати як в джунґлях. Кожний чужинець мусить довіряти своє життя не французьким законам, а своєму карабіну, і він зробить добре, коли буде стріляти при кожному підозрінні. Що ж, все одно його трибунал очистить».

Ідеологічний орган фашистської партії «L'Avogadro d'Italia», що дуже обережно підходить до всяких політичних справ, трактує справу досить стримано, але все ж таки присвячує спеціальну статтю ревелациям «Comoedia» в справі Тореса.

Впливовий вечірник «Tribuna», що ще досі знаходиться під впливом старих зв'язків з росіянами, старається заховати повну безсторонність, але все ж, ніби то мимо бажання, в нього почуваяться ноти співчуття до української справи. Газета відверто каже:

«Ми не можемо розібратися в усіх цих подробицях, ми лише знаємо з певністю, що Петлюра був соціал-демократом і сміливим оборонцем всяких національних меншостей. Він посадав всі необхідні дані, щоб бути найкращим членом женецького Комітету (Ліги Націй).

«Але зараз справа йде не про те. Зараз ходить о те, що Петлюра втілював собою ідею української незалежності, і що рука жидів во ім'я юдаїзму, вбивши його, розбила цю ідею». —

Не меншу симпатію і глибоке розуміння справи помічаємо у меншій, але все ж впливовій провінційальній пресі.

«Popolo e liberta» — (Bellinzona) присвячує процесу передовицю з 22. X, де згадує про обвинувачення «Comoedia» і між иншим зазначає: «не будемо дивуватися, коли де-які французькі журнали перейдуть від обвинувачення Шварцбарда до його апології».

«Gazetta di Puglia» (Bari), поширена краса газета, пише з 20. X.:

«Всі жидівські сили не лише Франції, а і цілого світа прийшли в рух тому, що вони числять Шварцбарда ніби то оборонцем раси. Шварцбард має покінатися для своєї оборони на погроми, а обвинувачення має довести, що його рука була озброєна парижською совітською амбасадю, яка була в той час всемогутня і яка вбачала в Петлюрі найнебезпечнішого ворога».

Далі в статті з 22. X. вона пише, що Петлюра був далеко не правих переконань, а мимо того вся французька ліва демократія стала в оборону Шварцбарда. В чому ж тут причина?

«Французська демократія дійсно вбачає в Шварцбарді местника за жидів, але лише за тих жидів, що були найліпшим і найсильнішим засобом розповсюдження на заході російського комунізму. Для безстороннього глядача здається, що вбивця виконав свій злочин скоріше як большевик, а не як жид. —

«Залишимо тим часом на боці докази його зв'язку з Москвою, але все ж, поглянувши на весь цей рух навколо процесу, не можемо не поставити знаку запитання, побачивши, що цей рух має значно менше точок дотику з обороною раси, ніж з темною большевицькою пропагандою у Франції і в цілій західній Європі».

Не маючи можливості подати тут, хоча б значнішу частину того, що писалося в італійській пресі про процес, через величезну кількість матеріялу, все ж не можемо не спинитися на цікавому відгуці флорентійської «Nazione», з 25. X.

«На шостому засіданню процесу Шварцбарда мав місце факт цілком новий в аналах судів. Три свідки, викликані прокуратурою, гаряче виступали в оборону обжалованого... Але треба зазначити, що це можна було передбачати. Х і б а можна викликати жидів свідчити проти жидів».

Ця фраза, сказана з такою простотою газетою далеко не правих поглядів і в країні, де немає антисемітизма, показує, що нам, українцям, є ще багато чому навчитися в Європі. —

6 грудня де-які римські і провінціальні газети умістили повністю комунікат української дипломатичної місії в Парижі з протестом проти вироку і з зазначенням української позиції в цій справі.

Комунікат був поміщений між іншим під титулом: «Симон Петлюра, був вбитий філіялкою російської Че-ка в Парижі».

М. е.

3 міжнароднього життя.

— Польсько-литовські тертя. — Маршал Нілсудський про Лігу Націй. — У Китаю. — В Японії. — Сахални.

Сесію Верховної Ради Ліги Націй закінчено, польсько-литовське тертя залагоджено. Протокол, що ним закінчена ця справа, складено в дуже поміркованих рисах. Польща і Литва перестають бути в стані війни, між ними мусять бути відновлені зносини поштові, економічні, так званий малий перехід через кордони то-що. Про Віленську територію протокол мовчить, дипломатичні та консульські відносини мають бути встановлені на основі прямих пересправ між заінтересованими сторонами. Ці пересправи, що мають вестися за посередництвом дружньої держави, як здається, Франції, — начеб то будуть розпочаті десь в лютому чи березні в а території одної з сусідніх держав, як догадуються газети, в Ризі. Які наслідки дадуть воєни, ще не знати, але й те, чого вже досягнуто, має своє певне значіння: припинивши «стан війни» з Польщею, Литва перестає бути дипломатичною іграшкою в руках своїх сусідів, що користувалися її настроями в своїх егоїстичних цілях.

Будь що будь пригашення польсько-литовського тертя — новий крок по шляху стабілізації Європи і то у самого кордону ССРСР. Багато ще кроків треба буде зробити Європі по цьому шляху, аби потім твердою ногою переступити і за совітські кордони, але кожний новий крок в цьому напрямі неминує наближувати до цієї останньої цілі. Ціла європейська опінія розцінює так поступовання Верховної Ради Ліги Націй, — незадоволеною zostалася лише російська еміграційна преса. Вона гірко скаржиться на те, що цей факт, який у світі наслідок стабілізує її західній

російський кордон, стався без участі Росії, хоч би й большевицької. З Літвиновим, правда, наче б то про це в Женеві говорено, але зроблено це в такий спосіб, що його зараз же еліміновано із справи, одступилася од нього навіть і Німеччина, і справу, що торкається Росії, вирішено, не заслухавши російської opinii.

Раніше, бувало, в аналогічних випадках додаватися ще й погрози, що мовляв, нова Росія того не визнає, і т. и. Тепер уже цих додатків нема та й самі скарги виявила не вся російська преса. Цей факт може бути витолкуваний як симптом що-до майбутнього, що готує в цьому напрямі рану за ранюю для російської еміграції. Бо ж коли буде скінчено стабілізацію західнього російського кордону, прийде черга і на кордон південний — кордон з Україною, Доном то-що. А кожний такий крок, як пригашення польсько-литовського тертя, неминуче наближує і цей останній час. Що тоді читатимемо на сторінках російської преси? Марна річ передбачати це вже сьогодні, але не виключено, що не буде там тоді ні скарг, ні погроз, а буде лише мовчазне констатування фактів. Доживемо — побачимо.

Як відомо, одночасно з проф. Вольдемарасом перед Верховною Радою Ліги Націй, виступив у Женеві і маршал Пілсудський. Пого ясна постановка питання: мир чи війна? — спричинилася до скорішого вирішення справи, а поміркованість його вимог дала можливість сторонам легко домовитися що-до подробиць протокола. У Женеві в колах Ліги Націй маршал Пілсудський перебув два дні з своїми вражіннями що-до Ліги Націй поділився з видатним французьким журналістом, кореспондентом газети «Le Matin» :

— В Лізі Націй дорого багато, і те, що в ній робиться, — річ дуже корисна, — сказав він. — Я вважаю, однак, що після того, як тут проходять до якогось рішення, то трохи наче б то втрачають самих себе в тих формулах, які примушують забувати про ріжні речі. І ось ще одно: становище прибирає яноді трохи наче фальшований вигляд. Я хочу сказати, що коли люде зустрічаються інтимно, за свіданком чи за шклянкою чаю, маючи можливість кожної хвили бачити один з одним, то без сумніву для них иноді легше заагодити ті чи інші справи. Але в таких умовах часом може вислизнути з уваги важливість великих інтересів, які ці люде тут репрезентують. Тут встановився певний сорт приятельства, який більше властивий для приватних відносин, коли людам приємно побалакати одному з одним, і коли після бесіди розходяться, стиснувши руку. Коли це повторюється кілька разів на рік, то не може утворити певну ілюзію, а саме, що раз вони, ці люде, заагодити ті чи інші великі тертя, то тим самим ці тертя вирішили справді між собою самі нації. На цю небезпеку треба звернути увагу. Але по-за тим в Лізі Націй багато доброго.

Маршал Пілсудський висловив думку, яка мала б глибоко запасти в серце кожного політичного діяча в Європі. Бо як часто, говорячи навіть із совітськими представниками, європейські дипломати забувають, що вони не говорять з націями.

Після довгої перерви большевики знову виявили свою діяльність у Кітаю, вибравши для цього те саме місто Кантон, де панував свого часу їх агент, славетний Борс ... Використавши давні зв'язки та московські гроші, комуністи повстали проти місцевої націоналістичної влади, що складається з представників правого крила Куомінганга. Повстання організовано було совітським агентом якимсь Ковшиком, що прибув для цього до Кантону з Москви з цілим штабом товаришів. Він спинився у місцевому совітському консульстві, де й відбулася російсько-китайська

комуністична конференція, що виробила остаточний план та зробила підготовання.

Комуністи запалили місто в 50 пунктах, а тим часом, використовуючи загальну паніку, їх загони захопили всі урядові та громадські установи Кантону. Усіх членів Куомінтанґа, який ще так недавно працював рука в руку з совітами, проголошено було «ворогами народу». на чолі влади поставлений був «робітничо-селянський уряд», що у большевиків мається завжди в запасі для всіх країн цілого світу.

Уряд цей свою резиденцію встановив у будинку совітського консульства. Один із перших його декретів наказує фізично винищити усіх землевласників, власників домів та взагалі всіх «буржуїв», далі — спалити всі офіційні архиви, аби знищити всі документи на право власності, та конфіскувати все буржуазне майно, як рухоме, так і нерухоме.

На протязі двох-трьох днів у багатому Кантоні переводилися в життя ці накази. Збивали людей, грабували й нищили все, що можна. Другого дня після перевороту тов. Бухарин на московському партійному з'їзді з радісним захопленням докладав, що Кантон в руках комуністів і що там іде «реальне нищення усіх поміщиків», що «досі уже сягто голови у 400 чи 500 з них». З'їзд, як переказують російські газети, одповів на ці слова бурхливими оплесками і криками: «Мало! Це!».

Московські радісті були, однак, не довгі. Генерал Чан-Кай-Шек, що недавно повернувся з Японії, ставши знову на чолі націоналістичного війська південного Китаю, негайно вислав частину своїх сил до Кантона і підвладній йому генерали з великим зусиллям, але й з великою жорстокістю роздалили комуністичне повстання. У боях, що велися в самому місті загинуло кілька тисяч люду. Що сталося з московськими агентами, поки що не знати.

Певні, так би мовити, китайські наслідки большевицької чинності в Кантоні уже відомі. Уряд південного Китаю рішив закрити всі совітські консульства, що існують у Шанхаю та на підвладних йому територіях та вислав звідти до Москви усіх совітських агентів. З реалізацією цього територію цілого Китаю буде звільнено правиймі від офіційних заступників совітів, що звичайно дуже полегчить можливість боротьби з московськими агентами.

Які наслідки може дати цей факт у Європі? Негайних наслідків, як здається, поки-що не буде од нього ніяких. Але виховне його значіння для європейських політиків не підлягає сумніву. Бо ж лояльний та дипломатичний «Temps» уже пише з цього приводу в такий спосіб:

— У той час, коли на зверхній погляд проводирі совітів дбають начоб то про наближення до Ліги Націй та про поширення зв'язків між червоною Росією і західними державами; коли Лівинов уперто підтримує тезу про те, що совітський уряд не має в жадній мірі одповідати за революційну чинність III Інтернаціоналу, — в той самий час Москва продовжує роздмухувати вогонь повстання в чужих країнах, використовуючи найгірші пристратії черві для цілей своєї власної політики. озброєний переворот в Кантоні, організований, підтриманий і приямований агентами совітів, дає нам міру ширости що-до еволюції загальної політики союзу соціалістичних республік, вказуючи одночасно й на те, якою небезпечною було б повірити, що диктатори Кремля порозумнішали, як то де-кому може здаватися. —

Коментарів слова поважної газети поки-що не потребують.

Японія чим далі, тим більше політично європеїзується. Зараз вона на передодні парламентських виборів, на основі нового закону, підкладом якого єсть загальне виборче право. Демократизація Японії, як і цілий розвиток цієї країни, йшла дуже швидким темпом. Перший виборний закон 1890 року давав право учаси на виборах лише громадянам, що досягли 25-літнього віку, платили 15 ієн прямого податку та прожи-

вали на певному місці не менше року. Через десять літ ценз було зменшено до 10 ієн, а ще через двадцять літ у 1920 р. — до 2 ієн. Тоді ж кількість депутатів парламенту було збільшено з 381 до 461. Три роки тому назад встановлено було вже загальне виборне право, поки що правда з виключенням з нього жінок. З цього часу виборне право мають усі японці, що досягли 25 літ, за винятком де-яких категорій, позбавлених політичних прав взагалі. В одміну од європейських порядків, позбавлені виборного права також і гетлови шляхетських родів, — ці поважані в Японії люди позбавлені цього права саме тому, що вони дуже поважані і мають згідно закону й звичаю надто великий вплив на підлеглих їм людей. Депутатом може бути також всякий японець при умові, що на день виборів він досяг 30-літнього віку. В новому законі було також зазначено, що в перший раз він буде реалізований лише в 1927 році, а то на виборах до провінціальних самоурядових установ, і лише в 1928 році закон буде реалізований і на виборах до парламенту.

Досі японський парламент складався звичайно з двох великих партій — консервативної і ліберальної, що чергувалися у владі, та кількох дрібних угруповань. Консерваторів підтримувало село, лібералів — міське населення. Вважали, що новий закон спричиниться до переміщення партійної сили, до політичних перегруповань, до появи нових політичних напрямів. Провінціальні вибори, проведені на основі його, не справдили однак цих передбачень. Усе зосталося як і було, без яких будь помітних змін. Гадають тому, що й парламентські вибори не дадуть чого будь нового та несподіваного що до реальних відносин політичних сил.

А втім в заявах політичних діячів та в політичних публікаціях можна відчутти якусь нову потку, що говорить про нові лінії, принаймні у площині політики зовнішньої. Одні з недавніх японських міністрів пише: — Тиранія англосаксів на мировій конференції 1919 р. сповнила гнівом богів і людей. — Він уже заснував і нове «Індо-японське товариство», що в його статуті у параграфі 1 написано: — «Усі люди народилися рівними. Азіяти мають те самі права, що й європейці, зватися людьми. Тому цілком нерозумна річ те, що європейці засвоїли собі право панувати над азіятами». З аналогічними заявами виступили й інші політичні діячі як консервативні, так і ліберальні. Європеїзована Японія європеїзується й далі: вона стає націоналістичною. Ясна річ, що це має зв'язок з новим виборним законом, згідно якого до державної справи закликава тепер ціла маса японського населення.

Уже не раз європейська преса давала побіжні вказівки на те, що в японсько-російських відносинах поважну роллю грає острів Сахалін. Як відомо, згідно Вашингтонському мировому договору в 1906 році Сахалін було поділено на дві частини: південна припала Японії, північна залишилася за Росією. Сахалінських каторжників бул вивезено на північ чи на Сибір, а японці з своєї частини Сахаліну зробили досить багату колонію, не упускаючи з ока й частини російської. За большевицьких часів японці окупували цілий Сахалін і тримали його з 1919 по 1925 р. у своїх руках, повернувши російську частину большевикам лише тоді, як визнали СССР. З того часу чути про якісь «сахалінські» пересправи не вгадали, і навіть була гадка, що совітський посол в Японії Довгалевський тому так помалу поспішав до Парижу, що хот в перед тим закінчити сахалінську справу. Тепер питання виявлено англійською пресою, яка повідомляє, що большевики продають свою частину Сахаліну, бо потрібують гроші, а японці її купують, бо сподіваються начеб то знайти там нафтові джерела. За наших часів стало вже ніби то непристойним торгувати людьми та державними територіями, але большевики мусять якось діставати копіюку, а буржуазні звичаї їм не закон. До того ж російська історія дає прецеденти в минулому: в 1860-х роках продано було за кілька мільйонів цілу Аляску, — чому не продати тепер якусь частину Сахали-

ну? Що-я японців то вони мають рацію, купуючи російську частину цього острова. Чи буде там нафта, чи ~~випа~~ фіч, але після одходу цілого Сахалину до Японії, надовго, коли не наввіки, буде припинено для російської держави—все одно якої—можливість експанзії на сході Азії, та впливів на Тихому Океані. А за це варто трохи заплатити навіть і большевикам.

Observer.

З преси

Недавно всю пресу обійшли звістки про повстання на полудневій Україні. Ставлено їх у звязок з загостренням внутрішньої боротьби в комуністичній партії. Большевики, звісно, те заперечують. Наркоміндел подає категоричне спростовання, повідомляючи в 278 числі «Известий»,

«що в цих повідомленнях нема і тіни правди, що на Україні пагує абсолютний спокій».

Тим часом, заколот таки великий був, тільки стався він на іншому ґрунті. В «Ділі» ч. 281, яке поставилось було до цих звісток з застереженням, знаходимо такі відомості з України.

«Аж тепер, на основі інформації з-лад Збруча, довідуємося, що селянські заворушення справді були на полудневому Поділлі, але не в звязку з акцією комуністичної опозиції, тільки в звязку з процесом Шварцбарда. Довідавшись про увільнення Шварцбарда паризьким судом присяжних, селяне збройно виступили проти жидів і комуністів. На якийсь час селянські відділи зайняли були навіть Кам'янець. Аж нові відділи червоноармійців відбили місто і опанували ситуацію, привертаючи попередній стан».

Совітам все сниться загроза війни. Говорячи про «обороздатність». — питання це особливо гостро, як бачимо з попереднього, стоїть на Вкраїні, — пан Каганович заспокоює з'їзд ВКП в Москві:

«Я особисто, — каже він, — недавно об'їхав 10 пограничних округів, і я повинен без перебільшення сказати, що маси настроєні твердо, вони готові зробити все для зміцнення й оборони нашої країни.» («Известия», ч. 280).

А хто б тому не поняв віри, то «готовність» нашого селянства обороняти совіти стверджує і другий, не менше відповідний, представник України:

«Селянство, как один, станет на защиту Союза». («Изв.» ч. 277). вітаючи зібраних «от селянства Украины», —

«обращается к съезду крестьянин Украины тов. К о л ь ц о в».

Справді, чи ж не голос України?

Останні газети приносять повідомлення з Женеви, що Міжнародний Комітет Червоного Хреста, одержавши документи що-до становища політичних в'язнів в СРСР, зокібна в Грузії, не зостався байдужим.

«Не бажаючи торкатися політичних питавь, але вірний своїй гуманітарній місії, Міжнародний Комітет вважає за свій обов'язок вдатися до всіх засобів, які знаходяться в його розпорядимості, і по-між іншим шляхом дослідження, як то вже йому доводилося робити при подібних обставинах в других країнах, добитися полегшення становища цих нещасних».

Не можна, звичайно, покладати якихсь надій на заходи Червоного Хреста. «Подібних обставин» ні в якій країні і ніде ніколи не було: адже тут Червоний Хрест матиме діло не з правительством, хоч би й найдеспотичнішим, а з бандою розбійників і катів, що тільки терором тримають в своїй владі поневолені народи. Проте, самою собою, треба цю ініціативу і вітати, і їй всім допомогти. Україна більше, ніж який інший край, видала й видає жертв червоним окупантам, а про участь українців саме в цій справі в Женеві не чути. І тут не доробляємо.

«Суд на Україні викликав за рік 1.011.000 чол. (включаючи суди і свідків). Це — 20 відсотків українського населення. Що ж це зростає злочинів? — питає тов. Орджоникидзе. — Ні, це «безлаберность». («Изв.» ч. 281).

Причину цієї «безлаберности», наводячи інші її зразки, викричає Затонський:

«Це вплило з системи, з того, що в нас розвився страшний централізм» («Изв.» ч. 281).

Яких розмірів досягає ця «система», цей централізм, що починає допикати навіть Затонських, які самі ж допомагали Москві його запровадити всюди, показують скарги азербейджанських делегатів: справи затягуються на 4-5 місяців; місцевий бюджет Азербейджана, що його роздивлятися почали ще червні, і досі не затверджено. —

«Повний розгляд бюджету повинен перейти через 63 інстанції». («Изв.» ч. 282).

З них тільки 20 у себе вдома, в «незалежному» Азербейджані, а решта — 43! — по-за його межами.

Ще з голосів на останньому з'їзді КПБУ в Харькові:

«Що до наших українських «ухилистів», то тут треба відзначити зокрема Солодуба, який заявляє, що «конституцію Союзу протягом її існування союзний уряд порушував не менш, як сотню разів,» порівнюючи це з Переяславським договором. Такі заяви, безперечно, розвивають шкідливу концепцію, бо скеровують громадську думку проти «пролетарської Москви.» («Пр. Пр.» ч. 273).

Хроніка.

3 Великої України.

— **Вибори** созітів на Україні призначено — міських з 15 січня до 15 лютого, а сільських — з 1 березня по 10 квітня. Предвиборчу кампанію розпочато. Організовано центральну виборчу комісію, яка пильнуватиме справи повсюди. Виготовлено аж 19.000.000 виборчих карток мовами: українською, російською, польською, німецькою, чеською, яндівською, вірменською, греко-єллінською, греко-татарською, болгарською та молдаванською. («Изв.» ч. 278).

— **Центральна** виборча комісія дала вже відповідні вказівки щодо звітної кампанії. Організовано спеціальні ревізійні комісії. («Изв.» ч. 281).

* * *

— **Промисловість** на Україні. В промові на з'їзді ВКП Каганович підкреслив, що на Україні «здобувається 80 відс. всієї союзної здобичі вугілля, 70 відс. всієї здобичі металу, 86 відс. здобичі руди і т. и.» В металургії, в чавуні, в криці, в прокаті ще не досягли довоєнного рівня: «ми маємо по чавуну тільки 71 відс. довоєнної, по криці — 74 відс., а по прокату — 69 відс. довоєнної здобичі.» («Изв.» ч. 280).

— **Питома вага** укр. промисловости — по свідченню Кагановича, серед усієї промисловости, ССР становить тепер 20,1 відс., теб-то вона майже досягла довоєнного рівня.

«Динаміка розвитку найважливіших галузів української промисловости теж свідчить про збільшення питомої ваги та значіння господарства України в економіці Союзу. Цукрова промисловість Союзу, скупчена переважно на Україні, протягом останніх 5 років збільшила свою продукцію в 20 разів і тепер, як і перед війною, вона займає третє місце в світовій продукції цукру. Добуток вугілля в підприємствах Донбугілля цього року становитиме півтора мільярди пудів і досягне передвоєнного рівня.» («Пр. Пр.» ч. 272).

— **Ціни на Україні.** В дебатах на останньому з'їзді КПБУ в Харькові виявилось, що «ціни на промтовари багато вищі за ціни капіталістичних країн, що створює «ножиці», між іншими і світовими цінами». Світські економісти пояснюють це «відсталістю техніки». «Ми працюємо архи-повільно... В раціоналізації виробництва ми досягнули мало... Наша гумова промисловість напр. виробляє щось із 180 типів автомобільних шин. За кордоном виробляють тільки 30 типів.» («Пр. Пр.» ч. 132).

— **Судобудівельна** промисловість на Україні. «У нас в Миколасві, — говорить Д'яков на з'їзді ВКП в Москві, — єсть судобудівельні заводи. Один завод не достатньо навантажений, а другий гігант, один з найкращих судобудівельних заводів в ССР, майже знаходиться в консервації.» («Изв.» ч. 259).

— Механізація пристанів. Заходжуються коло механізації Київської, Кременчуцької, Черкаської та Дніпропетровської гаванів, звертаючи особливу увагу на механічне розвантаження вугілля. Сподівається, що це «пожвавить транспорт на Дніпрі, а головне дасть роботу непаровій флоті, що через брак вантажу досі часами ходила порожняком». — («Пр. Пр.» ч. 273).

— Брак соли. Дніпровське Держпароплавство взяло на себе перевезення 100 вагонів соли і зобов'язання не виконало. «Через це чимало районів затпилося без соли. До деяких міст сіль доведеться доставляти підводами, й через це вона подорожчас на 50 відс.» («Пр. Пр.» ч. 273).

— Загізничне господарство. На деяких дорогах України у поїздах простого пасажирського сполучення дозволяють їхати 25 відс. безплатних пасажирів. Обслідуванням з'ясовано, що з станції Мелітополь протягом 3-х місяців 50 відс. усього багажу відправлено на даремні звитки». («Пр. Пр.» ч. 268).

— Казка безкопечник. Літом відбувся конкурс на чолу Київського вокзалу. Проект було ухвалено. А тим часом тепер народній комісаріят шляхів замовив виготовити додатково проекти архитектам Шус'єву, Шуко, Рербергу та братам Весніним. Усі ці проекти вже готові й надіслані до Києва. Незабаром має відбутися засідання журі при Раднаркомі УССР, де остаточно мають ухвалити проєкт нового вокзалу в Києві. («Пр. Пр.» ч. 273).

— Споживча кооперація на Україні мала на 1 жовтня с. р. 3.150.000 членів-пайовиків проти 1.800.000 членів у жовтні 1925 року. («Пр. Пр.» ч. 272).

— Мікроби кору та шкарлятини пощастило виділити Харківському бактеріологічному інституті. Єсть певність, що з часом подоліють кір так само, як і віспу. Уже вдалося викликати шкарлятину у мавп і кірликів, прищеплюючи їм знайдений мікроб. Виробляється вакцина і сиворотка. («Изв.» ч. 276).

— Київ — курорт. М'який, здоровий клімат, велике число абсолютно соняшних днів на рік, маси основного лісу навколо та чудовий пляж на Дніпрі творять для Києва умови, сприятливі для розвитку кліматичної станції. Цією справою тепер займається Наркомздоровля ССРСР. («Пр. Пр.» ч. 272).

— Боротьба з безпритульністю. Як і можна було лумати, з планів совітів — знизити на 10 робовини жовтня безпритульність — нічого не вишло. І тепер ВУЦВК'ові доводиться приймати «постанову про підсилення боротьби з дитячою безпритульністю на Україні.» («Пр. Пр.» ч. 270).

— Організаційне безладдя. «Організаційним варварством» називають самі комуністи слою «надзвичайно розбухлу звітність». Ось цікавий приклад: «на річну звітність 20-х залізниць СРСР витратили 420.000 пуд. паперу, тоб-то одну четвверту частину продукції Центропапиртресту». («Пр. Пр.» ч. 268).

На українських землях.

На Волині, Холмщині,

Поліссі та Підляшші

— Пам'яті Стороженка. В 53 річницю смерти українського письменника Стороженка, похованого в Бересті, в берестейській 7-класовій україн-

ській школі відправлено по небіжчикові панахиду. («Нарід» ч. 39).

— 10 літ культурної праці. Цього року ми на десять літ діяльності українського аматорського драматичного гуртка в Олександрії (на Рівенщині), що за цей час виставив до 70 п'єс. З нагоди цього ювілею в листопаді було улаштовано свято, порядок якого складався з панахиди на укр. мові, померлих членах аматорів та академії концерта-вистави з доповідями про театр взагалі і олександрійський драматичний гурток з окрема. Зачитувалися численні привітання. Були також пісні та виставлено «Куди вітер віє». До програму увійшли теж справи пластунок і пластунів, декламація та національні танки. («Укр. Нива» ч. 69).

— Ювілейне свято. В селі Новосілки на Томашівщині відбулося свято п'ятилітнього існування першого на терені Холмщини та Підляшши культурно-освітнього т-ва «Рідна Хата». («Наше життя». ч. 50).

— 3 кооперативного руху. Кооперативний рух на Волині та інших українських землях, що перебувають під Польщею, захоплює чим раз ширші кола нашого громадянства. За допомогою Інспекторату Ревізійного союзу Українських Кооперативів відбуваються пилі кооперативні курси улаштовані Горохівською «Просвітою» на протязі 21 дня і Ковельською «Просвітою» на протязі 14 день. Крім того мають відбутися десятиденні курси в м. Сарнах, Любомлі, Камінь-Копирському. Характер курсів — кооперативно-освітний. («Наше життя», ч. 50).

— Відмовили в легалізації. Волинська вєводська влада на підставі розпорядження з Варшави відмовила в легалізації українського церков-

ного комітету через те, що він ніби втручається до діяльності церковної влади та вносить розлад в церковні справи. («За Свободу» ч. 283).

— Як виховують в укр. гімназії. В Кременецькій українській гімназії у 8-ій класі задано письменну роботу: «Мої ідеали і стремління». Один з учнів жид Гук, описавши терпіння жидівського народу і торкнувшись погромів, охарактеризував український народ, як погромщиків і різунів. Прославив убийника Шварцбарда, як національного героя, вважаючи його вчинок — убивство бл. пам'яті Петлюри — гідним наслідування. Учитель укр. гімназії виправив помилки і без жадних уваг повернув Гукові. («Новий Час» ч. 133).

В Галичині.

— Панахида по С. Петлюрі. У м. Сколім на Станіславщині 20 листопаду ввечері в парафіяльній церкві п. о. Мугора і п. о. катежит Притуляк відправили панахиду по бл. п. Головному Отаманові С. Петлюрі та лицарях, що віддали життя своє за Україну. Підчас панахиди дівчата збирали пожертви на українських інвалідів. Панахида закінчилася співом всіх присутніх «Боже, єдиний великий». («Укр. Нива». ч. 70).

— Повітовий народний з'їзд. В Городенці у великій залі Народного Дому відбувся повітовий народний з'їзд, в якому взяли участь представники майже всіх громад повіту. Всіх присутніх було до 300 осіб, що складалися голов-но з селян, хоч не бракувало й духовенства та вчителства. На з'їзді було виголошено кілька рефератів, серед яких найбільше жваво дебатувався доклад про сучасне положення українського народу під Польщею, та в яким

обговорено колонізацію українських земель. З'їзд покінчився відспіванням національного гимну. («Діло», ч. 275).

— **Опришки.** З Станіслава доносять, що в околицях Жаб'я, Ворохти та Татарова появилися банди опришків, які непокоять околицю, переводячи низку дуже сміливих нападів. Для знищення та вилучення опришків вийшла з Коломиї сотня польського війська. («Ний Час», ч. 139).

На Закарпатті.

— **Український рух.** В москвофільським Мукачеві починає помітно зростати національний рух. Недавно вже згадувалося, що тут було відкрито «Просвіту», а тепер засновано філію руської християнської партії, яка, як відомо, стоїть на народницьким ґрунті. («Свобода», ч. 49).

— **Учительський хор.** Заходами окружного шкільного інспектора Маркуша і де-кого з учителів було зорганізовано учительський хор, в яким взяли участь 45 учителів з усієї округи. Не зважаючи на тяжкі умови хорової роботи, хор, починаючи з 1925 р. упорядкував багато концертів, знаходячи у публіки саме гаряче прийняття. Дирігентом хору є учитель Бурнацький. («Русское Слово», ч. 43).

— **Переселенський рух.** Протягом трьох місяців із Закарпаття виїхало 585 чоловік. Найбільше виїхало до Канади, а саме — 326 осіб, до Сполучених Штатів Америки — 39, в Аргентину — 180, решта — до деяких європейських країн. («Русская Земля», ч. 49).

— **Смертність.** В минулому році на Закарпатті найбільше померло від хвороб на легені, а

саме: від запалення легень — 2.588 чол., від сухот — 1.822 від пошестних недуг — 1.419, від старости — 1349, від сердечних хвороб — 595, від рака — 245, від різних — 245. Скінчило життя самогубством — 63. Найбільше поширені сухоти в Мукачівській окрузі, де померло 328 чол. («Русская Земля» ч. 49).

— **Чеські школи.** Вже відкрито на Закарпатті 68 чеських шкіл. («Свобода» ч. 49).

— **Українцям бракує місця.** На курс для підготовки залізничних урядовців в Кошицях було прийнято 300 чол. Не зважаючи, що місцеві українці, що мали вже по році покінчені школи і на іспитах відповідали краще ніж чехи та словаки, — ці одного українця не прийнято. («Свобода», ч. 50).

З газет

— **Ф. Сологуб.** В Ленінграді помер письменник Федір Сологуб. Особа його зв'язана в певній мірі з українським національним рухом. Українці, що були в Петербурзі за часу першої російської революції, пом'ятовують що Андріївська мійська школа (на Василівському острові), де учителював Ф. Сологуб, на протязі майже двох років була придушеною для нелегальних, звичайно дуже численних, зборів української молоді. Там кипіло українське молоде життя, формувалися студентські організації, вироблялися плани національної акції. Багато, щоб хто з учасників тих зборів подав свої спогади про цю інтересну добу, так звязану з Андріївською школою та її сміливим гостинним господарем. По Ф. Сологубі залишився повний переклад «Кобзаря» Шевченкового — праця його останніх літ.

О. Б.

3 ЖИТТЯ

укр. еміграції

У Чехії.

— Республікансько-Демократичний Клуб у Празі улаштував 16 грудня реферат П. Феденка. «Підсумки десятилітнього панування большевизму», 22 грудня має улаштувати — академію з приводу 10-ліття української державної незалежності. Крім того 14 січня, в другу річницю існування Клубу, відбудеться літературна вечірка, присвячена новим творам О. Олеся (читатиме автор). На Різдвяні свята улаштовано буде вечірку розваг із танцями. 13 січня відбудуться річні загальні збори Клубу.

— З життя Української Господарської Академії в Подєбрдах. Початок шкільного року. З перших чисел жовтня місяця Подєбрдська Академія розпочала свій новий шкільний рік. Як кінець минулого шкільного року, так і початок нового є для Академії знаменними: весною Академія дала перший свій випуск інженерів, в числі 160 чоловік, а в осені прийняла в свої стіни нових студентів, в кількості понад 130 людей. При чім новий прийом цікавий тим, що головний континент творять у ньому не емігранти, а молодь із Галичини, Волині, Буковини та Підкарпаття, яка скінчила у відповідних державах середні школи і приїхала учитись на власний кошт. Таким чином, з новим прийомом Академія трапить свій суто-емігрантський характер і стає нормальною школою для обслуговування українських теренів по цей бік Збруча. Цей факт треба визнати повним глибокого значіння для української національної справи: Академія буде далі розвиватись, як нормально-існуюча висока школа, а українське населення, позбав-

лене своїх високих шкіл, всеж буде мати змогу побирати високу науку в своїх національних формах. Академія і на далі залишається в складі трьох факультетів: агрономічно-лісового, з відділами агрономічним і лісовим, економічно-кооперативного, з відділами — економічним, кооперативним і статистичним та інженерного, з відділами гідротехнічним та хемико-технологічним. Нові студенти більше-менше рівномірно розподілились між цими трьома факультетами. Прохання про прийняття до Академії ще вступують її досі.

— Адміністративні органи Подєбрдської Української Господарської Академії на 1927-28 шкільний рік. З початком нового шкільного року вступила у виконання своїх обов'язків нова адміністрація Академії, що звичайно обирається на кожний рік. Ректором Академії в цьому році обрано професора будівничого інженерного факультету, відомого українського архитектора й громадського діяча Сергія Прокоповича Тимошенка. Проректором Академії — проф. І. С. Шереметинський і секретарем доц. О. А. Бочковський. Деканати окремих факультетів складаються з слідуючих осіб: агрономічно-лісового факультету. — декан-професор К. А. Мацієвич, продекан-доцент М. С. Косюра, секретар доц. А. Чернявський. економічно-кооперативного декан — професор Л. Л. Бич, продекан — доц. М. М. Добриловський, секретар — лект. В. К. Приходько; інженерного: — декан — доцент Є. О. Сокович, продекан — доц. В. М. Іваніс, секретар — доцент С. М. Романовський.

— Професорські стипендіяти при Українській Господарській Академії. Новиною в академічному житті Подєбрдської Академії в біжучому шкільному році єсть інститут своїх професор-

ських стипендіатів, — «своїх», себ-то тих, що вчилися в Подєбрадській Академії, закінчили її і залишені для підготовки до професорської діяльності. Всього залишено при трьох факультетах 21 особа: шість на агрономічно-лісовому факультеті, п'ять на інженерному і десять на економічно-кооперативному. Стипендіатів обрано Професорською Радою Академії із тих студентів, що при проходженні курсу виказали найліпші успіхи і здібності і представили найсолідніші дипломи праці. Стипендіяти залишені при Академії на два роки, за який час вони мають поглибити й поглибити свої знання в сфері обраної спеціалізації і написати та захистити докторську працю. Це їм дасть право викладів у високій школі. Залишені в цьому році при Академії стипендіати — треба зазначити — уявляють собою в цілому велику цінність, як майбутня українська професура. Де-хто із них уже й зараз має за собою певні серйозні праці й розвідки, більшість володіє кількома чужими мовами й т. п. По окремих факультетах залишені такі стипендіати:

1. При Економічно-Кооперативному: Биковський Левко — спеціалізація — економічна географія, Нльнчур Гордій — економічна географія (сільсько-господарська промисловість), Гловінський Євген — фінансова наука, Денисенко Григорій — теоретична й соціальна статистика, Володимирів Сергій — економічна політика, Маташко Микола — кооперація, Питель Олександр — мієневі фізики, Сахно Василь — місцеве самоврядування, Храпко Микола — приватна економія, Микулик Федір — кооперація.
2. При Агрономічно-Лісовому: Подоляк Константин — спеціалізація — лісова таксація, Прохода Василь — загальне та спеціальне лісівництво, Колубайв Сергій — ентомологія, Міткович Михайло — лісове інженерне будівництво. Сочинський Михайло — загальна зоотехнія, Усенко Данило — сільсько-господарська економія.
3. При Інженерному Факультеті:

Мартинів Олександр — вища математика, Решетників — Решетняк Яків — хемична технологія, Косар Сергій — гідротехніка, Кучеренко Василь — хемія, Рейтер Володимир, — хемія

— Спілка Укр. Військ. Інвалідів в ЧСР звертається до всього українського громадянства із закликом допомогти п. Ірені Карпеню-Карій, доньці відомого письменника, яка зараз у великій нужді та тяжких матеріальних умовах перебуває в Чехії. Гроші проситись надіслати по адресі: V. P. Palij-Sydorianski.

Sumavska, ul. c. 11. Praha XII.
Tehcoslovaquie.

У Німеччині

— З Українського Наукового Інституту в Берліні. Новий академічний рік в Інституті розпочався 4-го с. листопада докладом д-ра В. Залозецького про його наукову подорож по середній та північній Італії, де він досліджував архітектурні пам'ятки візантійського та романського стилю. 11-го лист. відбувся доклад проф. І. Мірчука про польський філософський з'їзд у Варшаві, де проф. Мірчук брав участь як делегат Інститута і де він виступав з двома докладами: «Слов'янська філософія», та «Український філософ Гр. Сковорода». На тім же з'їзді виступав з докладом «Філософія мови у Потебні», стипендіст Інститута д-р К. Чехович. 18-го лист. відбувся доклад д-ра Д. Оляничана: «Нові матеріали з Пруського Державного Таємного Архива до історії Хмельниччини 1648-1649 р.р.» 25-го лист. відбувся публічний виклад проф. В. Тимошенка на тему «Україна і Росія в їх економічних взаєминах». Цей виклад відбувся в одній з аудиторій Берлінського університету.

В близькій будучині мають бути прочитані такі лекції й доклади: проф. Мірчука «Володимир Лесевич, як провозвістник

західного позитивізму в Росії і на Україні»; проф. М. Таубе «Тризуб князя Володимира і скандинавські руни»; проф. Д. Дорошенка «Українсько-німецькі торговельні взаємини в початку 18-го століття»; д-ра Кузелі «Україна в світлі цифр»; д-ра В. Залозецького «Візантійські основи східноєвропейського мистецтва». Крім того мають відбутися ще лекції проф. Ол. Колесси, проф. Д. Чижевської та ин. лекторів.

Цими днями має вийти з друку I-й том «Записок» Інститута українською й німецькою мовами.

В 1927-28 акад. році Інститут має 6 стипендістів першої категорії й 19 другої категорії. Крім того записалось 5 вільних слухачів.

— 16 грудня с. р. проф. Мірчук відчитав на укр. мові доповідь на тему «Своєрідність філософської думки слов'ян».

БІБЛІОГРАФІЯ.

РІДНА ЦЕРКВА — Незалежний місячник українського церковного відродження. № 1. Серпень-вересень, 1927 р. Володимир на Волині.

Починаємо видавати єдиний незалежний церковно-громадський журнал для українського народу в Польщі, — звертається редакція до читачів у своїм вступному слові. — Знаємо, що українська церковна справа вже так захопила нашу людність, що потреба такого журналу очевидна... В своїм журналі постарасмося обминути всяку полеміку, всяку гризню. Будемо тільки висвітлювати нашу справу та інформувати про сучасне церковно-громадське життя».

В першому числі нове журналу, присвячене церковній справі, дійсно знаходимо інтересний матеріал. Маємо тут меморіал Українського Церковного Комітету до всесвітньої християнської Конференції в Лозанні, проект

«Основного Статуту св. Автокефальної Православної Церкви в Польщі», кілька комунікатів Комітету, що змальовують перед читачем картину рішучої боротьби між українською паствою та московською ієрархічною владою в православної церкві в Польщі, звіт з діяльності Українського Церковного Комітету, розвідку, що має актуальне практичне значіння, — про участь парафії у церковній господарці. В дальших числах обцяно умістити результати двох плебісцитів, переведених на Волині в справі богослужбової мови, а також перегляд української церковної преси на Світській Україні.

Хто цікавиться українським церковним життям, не може пройти повз це видання.

К. Ш.

О. Кониський. Вибрані твори. Кн. I і 2. Т-зо «Час». Київ. 1927.

Видавництво «Час» для задоволення потреби широкого читача видала дешево популярну бібліотеку із вибраних творів українських письменників-класиків. Бібліотека виходить за редакцією видатих українських літераторів та критиків з критично-біографічними нарисами кожного письменника. Складається бібліотека з 30 книжок, а саме: Т. Шевченка — повний «Кобзарь» в одному томі та окремо проза, вибрані твори Марка Вовчка, І. Франка (два томи), В. Винниченка (два томи), М. Коцюбинського (два томи), Лесі Українки, Панаса Мирного, Л. Глібова, Ст. Руданського («Співомовки»), Г. Барвінок, А. Тесленка, О. Стороженка, Ст. Васильченка, Г. Квітки-Основ'яненка, Л. Яновської, Дніпровой Чайки, Г. Григоренка, Українські байкарі, збірник оповідей — «Галицькі письменники», повна збірка творів Ів. Котляревського, окремо «Енеїда» і вибрані твори (два томи) О. Кониського.

Твори О. Кониського видано під редакцією та з переднім сло-

вом академіка Сергія Єфремова. Не тільки із звичайним для цього редактора знанням та пильністю, але й з щирою любов'ю виконано його завдання, — з любов'ю людини, що близька була до особи автора, — до його літературної й громадської праці. Пятка натура О. Кониського, що не прощала не лише національної зради, але й громадського хитання та перобства, бойова його через те постать в українському громадському житті створила для його особисто дуже несприятливу атмосферу ще за його життя, і це одбилося в певній мірі на трактуванні громадської та літературної діяльності його й після смерті. Критик, автор переднього слова, приводить різні погляди до об'єктивної рівноваги, доводячи фактами та непоборимими доказами велику літературну й громадську цінність праці Кониського.

Сильне і, в нинішніх умовах, якесь дивне враження роблять оповідання О. Кониського і їх вирізбленими типами нашого минулого життя, переважно народнього. І позитивні, і негативні типи — однаково характерні, — на зав'язці залишається вони живими пам'ятками української національної душі. Не менше враження робить мова О. Кониського — на тлі сучасного недбальства й неохайності що-до мови — і тут на еміграції, і там дома. В його мові з'єдналися і знання, і художнє чуття з високою інтелектуальною мовною творчістю. Не буде перебільшенням назвати твори Кониського тим зразком, за яким треба виховувати й удосконалювати мову — кожному, хто прагне до того.

О. Б.

Зміст.

— Париж, неділя, 25 грудня 1927 року — ст. 1. — В. Володько Під чоботом окупанта — ст. 2. А. Чигиринець. Академик Д. І Багалій — ст. 6. В. П-о. Як живе укр. село — ст. 9. Є. Соколович. Перший випуск Укр. Господ. Академії в Подєбрадах — ст. 11. — А. Я. «Вільне Козацтво» — ст. 14. М. С. Процес Шварцбарда в італійській пресі — ст. 16. O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 19. З преси — ст. 23. Хроніка. З Великої України — ст. 25. На укр. землях — ст. 26. Газет — ст. 28. З життя укр. еміграції: в Чехії — ст. 29. В Німеччині — ст. 30. — Бібліографія — ст. 31.

Чи Ви вже передплатили «Тризуб» на 1928 рік?

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.
Редагує—Комітет. Адміністратор: Іл. Коєнко
Le Gérant: M-me A. Perdrizet.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris

